

2.11.2020

EOAK/4712/2020

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Tarkastaja Peter Fagerholm

POLIISIPARTION MENETTELY MUISTISAIRAAN HENKILÖN TAPAUKSESSA

1 KANTELU

Kantelija arvosteli paikkakunnan poliisin menettelyä muistisairaana äitinsä kotiin toimittamisessa. Kantelijan mukaan hänen äitinsä oli löydetty keskellä yötä kaupungilla pelkässä yöpaidassa ja ilman kotiavaimia. Kantelija sai tietää tapahtuneesta vasta kaksi viikkoa tapahtuman jälkeen, kun hän löysi äitinsä asunnossa huoltoyhtiön laskun oven avaamisesta. Kantelijan mukaan poliisin menettely olisi voinut koitua vaaralliseksi hänen äidilleen.

2 SELVITYS

Kantelun johdosta hankittiin Poliisihallituksen selvitys ja lausunto. Lausuntonsa on antanut myös poliisilaitos.

Lisäksi käytettävissäni on ollut jäljennös poliisin tehtävailmoituksesta.

3 RATKAISU

3.1

Lähtökohdat

Poliisilain 1 luvun 3 §:n mukaan poliisin toimenpiteiden on oltava puolustettavia suhteessa tehtävän tärkeyteen, vaarallisuuteen ja kiireellisyyteen, tavoiteltavaan päämäärään, toimenpiteen kohteena olevan henkilön käyttäytymiseen, ikään, terveyteen ja muihin vastaviin häneen liittyviin seikkoihin sekä muihin tilanteen kokonaisarviointiin vaikuttaviin seikkoihin.

Ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sossali- ja terveystalvuluista annetun lain (ns. vanhuspalvelulaki) 25 §:n 1 momentin mukaan, jos terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa tarkoitettu terveydenhuollon ammattihenkilö taikka kunnan sosiaalitoimen, alueen pelastustoimen, hätäkeskuksen tai poliisin palveluksessa oleva on tehtävässään saanut tiedon sosiaali- tai terveydenhuollon tarpeesta olevasta iäkkästä henkilöstä, joka on ilmeisen kykenemätön vastaamaan omasta huolenpidostaan, terveydestään tai turvallisuudestaan, hänen on salassapitosäännös-

ten estämättä ilmoitettava asiasta viipymättä kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle viranomaiselle.

Lain esitöissä (HE 160/2012 vp, s. 55) todetaan, että ehdotetun säännöksen ensisijaisena tarkoituksena on varmistaa, että iäkäs henkilö saa tarvitsemansa huolenpidon silloinkin, kun hän ei itse osaisi tai ymmärtäisi sitä pyytää. Vaikka iäkäs henkilö olisi jo esimerkiksi kotipalvelun tai asumispalvelun piirissä, hänen saamansa palvelut saattavat olla liian niukkoja tai muuten sopimattomia hänen tarpeisiinsa nähden. Sellaisessakin tapauksessa ilmoitus voi olla tarpeellinen.

3.2 Arviointi

Poliisin tehtävälmoituksen mukaan sivullinen henkilö soitti 28.8.2019 klo 1.19 hätäkeskukseen tavattuun kantelijan 86-vuotiaan äidin kävelemässä paikkakunnan keskustassa. Hätäilmoituksen mukaan kantelijan äiti oli muistisairas, levoton ja hän pyrki poistumaan paikalta.

Paikalle hälytettiin poliisipartio, jossa olivat vanhemmat konstaapelit A ja B. Heidän mukaansa kantelijan äiti ei muistanut kotiosoitettaan, eikä hänellä ollut mukanaan kotiavaimia. He saivat kuitenkin selvitettyä hänen osoitteensa ja toimittivat hänet kotiin. He kirjasivat tehtävälmoitukseen tiedon siitä, että kiinteistöhuolto-yhtiö kävi päästämässä kantelijan äidin kotiinsa ja että hän kärsi muistisairaudesta.

On siis riidatonta, että poliisipartio on ymmärtänyt kantelijan äidin olevan muistisairas. Siten tulee arviotavaksi, onko poliisipartio täyttänyt vanhuspalvelulain 25 §:ssä säädetyn ilmoitusvelvollisuuden ja onko kotiin toimittaminen ollut yksin riittävä toimenpide kantelijan äidin turvallisuutta, huolenpitoa ja terveydentilaa ajatellen.

Totean ensin muistisairaiden kohtaamista turvallisuusriskeistä seuraavan.

Muistiliiton (www.muistiliitto.fi) mukaan muistisairas ihminen voi sairautensa eri vaiheissa kohdata erilaisia turvallisuusriskejä. Sairausten eteneminen on aina yksilöllistä. Esimerkiksi yksin asuminen ja yksinolo altistavat tapaturmille, eksymisille ja esimerkiksi peloista johtuvalle levottomuudelle. Muistisairas ihminen voi eksyä niin vieraassa kuin tutussakin ympäristössä sekä unohtaa mihin on menossa. Sairastunut saattaa tietää olevansa eksyksissä, mutta hänen voi olla vaikeaa kertoa, minne on menossa tai kenelle tutulle voisi soittaa. Muistisairaalla myös yön ja päivän erottaminen vaikeutuu, kuten myös vuodenaikojen tunnistaminen, mikä voi johtaa esimerkiksi liian kevyeen pukeutumiseen ulkoillessa.

Pidän selvänä, että tavattaessa eksyksissä oleva muistisairas vanhus poliisin tulee erityisen huolellisesti harkita toimenpiteitään. Lähtökohteisesti tällaisissa tilanteissa poliisi on vanhuspalvelulain 25 §:n mukaan velvollinen tekemään viipymättä ilmoituksen kunnan sosiaali-

huollosta vastaavalle viranomaiselle. Yhdyn poliisilaitoksen näkemykseen, jonka mukaan on tärkeää, että ilmeisessä sosiaalihuollon tarpeessa olevista henkilöistä tehdään ilmoitus sosiaalihuollon tuen tarpeen arvioimiseksi.

Käsitykseni mukaan tässä tapauksessa vanhuspalvelulain 25 §:ssä säädettyt kriteerit ilmoituksen tekemiselle ovat selvästi olleet olemassa. Kantelijan äiti on ollut muistisairas, hän ei ole tiennyt osoitettaan, eikä hänellä ole ollut mukanaan kotiavaimia. Hän oli eksyneenä kävellyt keskellä yötä kaupungilla vähissä vaatteissa ja hän oli levoton. Hän on käytettävissäni olevan selvityksen perusteella arvioituna tuossa tilanteessa ollut ilmeisen kykenemätön huolehtimaan omasta terveydestään ja turvallisuudestaan.

Konstaapelit A ja B ovat kertomansa mukaan arvioineet, että kantelijan äidin henki ja terveys ei ollut vaarassa. Kuitenkin arvioitaessa nimenomaan ilmoitusvelvollisuutta vanhuspalvelulain 25 §:n perusteella, ei kyse olekaan pelkästään hengen tai terveyden vaarasta - eikä varsinkaan välittömästä hengen tai terveyden vaarasta - vaan siitä, että henkilö on ilmeisen kykenemätön vastaamaan omasta huolenpidostaan, terveydestään tai turvallisuudestaan. Kyse on siis henkilön puutteellisesta kyvystä huolehtia itsestään (myös tulevaisuudessa) siten, ettei hän saata itseään esimerkiksi vaaraan. Kynnystä ilmoitukselle ei käsitykseni mukaan tule pitää erityisen korkealla.

Tässä tapauksessa konstaapelien A ja B olisi siis tullut arvioida, onko kantelijan äiti ilmeisen kykenemätön huolehtimaan muun muassa omasta terveydestään ja turvallisuudestaan siitä huolimatta, ettei hänen henkensä ja terveytensä juuri tuossa tilanteessa ollut vaarassa. Totean, että joka tapauksessa muistisairaalle vanhukselle - etenkin perussairaalle - eksyminen voi aina olla potentiaalisesti hyvinkin vaarallista, vuodenajasta riippumatta.

Konstaapelien A ja B mukaan sosiaalipäivystys oli hälytetty samalla tehtävälle. He eivät kuitenkaan kertomansa mukaan olleet missään vaiheessa itse yhteydessä sosiaalipäivystykseen. On myös nähdäkseni varsin ilmeistä, ettei heillä ole ollut myöskään tietoa esimerkiksi siitä, mihin toimenpiteisiin sosiaalipäivystys mahdollisesti aikoi ryhtyä – esimerkiksi sitä, ovatko he tulossa vanhuksen luokse arviokäynnille.

Käsitykseni mukaan hätäkeskuspäivystäjä on hälytettyään sosiaalipäivystyksen tehtävälle näin omalta osaltaan täyttänyt vanhuspalvelulain 25 §:ssä säädetyn ilmoitusvelvollisuuden. Korostan, että toisen tahon tekemä ilmoitus ei koskaan poista ilmoitusvelvollisen tahon omaa ilmoitusvelvollisuutta. Kun poliisin palveluksessa oleva on tehtävässään saanut tiedon sosiaali- tai terveydenhuollon tarpeessa olevasta iäkkästä henkilöstä, joka on edellä kuvatuin tavoin kykenemätön vastaamaan omasta huolenpidostaan, terveydestään tai turvallisuudestaan, hän on lain mukaan velvollinen ilmoittamaan asiasta viipymättä kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle viranomaiselle. Laissa ei ole säädetty oikeudesta jättää ilmoitus tekemättä, vaikka henkilöllä

olisi tiedossa, että toinen viranomaistaho on jo tehnyt asiasta ilmoituksen. Tekemällä ilmoituksen ilmoittaja omalta osaltaan varmistaa, että tieto menee eteenpäin ja että hänen omat yhteystietonsa menevät eteenpäin mahdollisia jatkokysymyksiä varten.

Kun kunnallisen sosiaalihuollon palveluksessa oleva on tehtävässään saanut tiedon mahdollisesta sosiaalihuollon tarpeesta olevasta henkilöstä, hänen on sosiaalihuoltolain 36 §:n 1 momentin mukaisesti huolehdittava, että henkilön kiireellisen avun tarve arvioidaan välittömästi. Sosiaalihuoltolain 41 §:n mukaisesti palvelutarpeen arvioinnista vastaavan henkilön on oltava tarpeen mukaan yhteydessä eri yhteistyötahoihin. Poliisin ja sosiaalitoimen yhteistyötilanteet vanhustenhuollossa ovat tavanomaisia. Katson, että niitä varten tulisi olla vakiintuneet tavat toimia laissa säädetyllä tavalla.

Tilanteessa poliisipartion olisi tullut olla viipymättä yhteydessä sosiaalitoimeen. Tällöin partio olisi voinut varmistua muun muassa siitä, että sosiaalipäivystys saa kaikki oleelliset tiedot kantelijan äidin tilasta ja olosuhteista muutenkin eli myös tiedon partion havainnoista. Tätä mieltä on ollut myös poliisilaitos. Samalla sosiaalipäivystykselle olisi tullut ilmoittaa, mihin toimenpiteisiin poliisipartio aikoo ryhtyä, jotta sosiaalipäivystys olisi voinut arvioida mahdollisia omia toimenpiteitään. Pidän moitittavana, että muistisairas ja juuri hetkeä aikaisemmin ek-syneenä tavattu iäkäs vanhus jätettiin yksin kotiinsa varmistautumatta siitä, että vastuuviranomainen saa siitä heti tiedon. Nähdäkseni ei ole voitu poissulkea sitä, että kantelijan äidin jättäminen tuossa tilanteessa yksin kotiinsa olisi voinut olla hänelle vaarallista. Käytettävissäni olevasta selvityksestä ei ilmene, miten partio arvioi, ettei hän esimerkiksi lähde heti uudestaan ulos.

Kiinnitänkin vastaisen varalle vanhempien konstaapelien A ja B huomiota edellä esittämäni ja vanhuspalvelulain 25 §:ssä säädettyyn poliisia koskevaan ilmoitusvelvollisuuteen. Tässä tarkoituksessa lähehtän heille jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Totean vielä, että poliisilaitoksen lausunnon mukaan poliisihallinnolta näyttää puuttuvan yleinen ohjeistus vanhuspalvelulain 25 §:ssä säädetyistä viranomaisen ilmoitusvelvollisuudesta. Onkin mahdollista, ettei kyseinen lainkohta ole poliisin kenttätöinnossa erityisen hyvin tiedossa. Tästä syystä pyydän Poliisihallitusta saattamaan tämän ratkaisun kaikkien poliisiyksiköiden tietoon ja harkitsemaan, olisiko poliisin ohjeistusta syytä täydentää vanhuspalvelulain 25 §:ssä säädettyä ilmoitusvelvollisuutta koskevilla toimintaohjeilla.

Pyydän Poliisihallitusta ilmoittamaan minulle 26.2.2021 mennessä, mihin toimenpiteisiin esitykseni on mahdollisesti antanut aihetta.

Totean lopuksi, että sosiaalipäivystyksen tehtäväilmoituksen perusteella on jäänyt epäselväksi, mihin toimenpiteisiin sosiaalipäivystys ryhtyi. Sosiaalitoimen menettely tutkitaankin erikseen kanteluna (EOAK/5849/2020).